East African Journal of Swahili Studies
eajss.eanso.org
Volume 8, Issue 1, 2025
Print ISSN: 2707-3467 | Online ISSN: 2707-3475
Title DOI: https://doi.org/10.37284/2707-3475

EANSO
EAST AFRICAN NATURE & SCIENCE ORGANIZATION

Original Article

Udhihirikaji wa Itikadi za Kisiasa Katika Midahalo ya Siasa za Uchaguzi wa 2022 Nchini Kenya Kupitia Jukwaa la *Youtube*

Asige Aboge Nelson[1], Miruka Frida[1] na Jagero Akinyi Juliet[2]*

[1] Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia cha Masinde Muliro, S. L. P. 190-50100, Kakamega - Kenya.
[2] Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia cha Jaramogi Oginga Odinga, S. L. P. 210 - 40601 Bondo – Kenya.
[*] Barua pepe ya mawasiliano: naasige@gmail.com

DOI ya Nakala: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

Tarehe ya Uchapishaji:

02 Januari 2025

Istilahi Muhimu:

Itikadi, Mamlaka, Midahalo, Uchaguzi, Siasa, Mkabala, Mchakato.

IKISIRI

Makala hii inalenga kudhihirisha kuwa itikadi ni dhana ya kimsingi na haina budi kuibuka kila wakati mwanasiasa anapozungumza wakati wa kampeni akiwa na nia ya kujielekezea mamlaka. Itikadi inayoibuka kutoka kwenye hotuba, midahalo na mitafaruko ya kiuneni kati ya wanasiasa nyakati za kampeni za kisiasa ndizo huelekeza mienendo, maoni, mitazamo, Imani, fikra na mifumo ya mawazo ya wananchi wapigaji kura kiasi cha kuathiri uamuzi wao wa kiongozi wanaomtaka katika uchaguzi. Ni katika hali hii ndipo mwanasiasa fulani hupendelewa zaidi ya mwengine, ikizingatiwa kuwa itikadi ya mmoja imeridhisha ikilinganishwa na ya mwengine. Katika mkabala huo, makala hii ina nia ya kudhihirisha itikadi mbalimbali za kisiasa zilizoibuka kutokana na midahalo ya siasa za 2022 nchini Kenya kama zilivyojitokeza katika jukwaa la *youtube*. Kupitia midahalo tajwa, makala hii inatarajia kuthibitisha kuwa itikadi ndiyo dira inayoelekeza kupendwa au kuchukizwa kwa sera za wanasiasa, na hivyo kuathiri uchaguzi na matokeo yake.

APA CITATION

Aboge, N. A., Miruka, F. & Akinyi, J. J. (2025). Udhihirikaji wa Itikadi za Kisiasa Katika Midahalo ya Siasa za Uchaguzi wa 2022 Nchini Kenya Kupitia Jukwaa la *Youtube*. *East African Journal of Swahili Studies*, *8*(1), 17-31. https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

CHICAGO CITATION

Aboge, Nelson Asige, Frida Miruka and Juliet Jagero Akinyi. 2025. “Udhihirikaji wa Itikadi za Kisiasa Katika Midahalo ya Siasa za Uchaguzi wa 2022 Nchini Kenya Kupitia Jukwaa la *Youtube*”. *East African Journal of Swahili Studies* 8 (1), 17-31. https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

HARVARD CITATION

Aboge, N. A., Miruka, F. & Akinyi, J. J. (2025) “Udhihirikaji wa Itikadi za Kisiasa Katika Midahalo ya Siasa za Uchaguzi wa 2022 Nchini Kenya Kupitia Jukwaa la *Youtube*”, *East African Journal of Swahili Studies*, 8(1), pp. 17-31. doi: 10.37284/jammk.8.1.2576

 This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Article DOI: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

IEEE CITATION

N. A., Aboge, F., Miruka & J. J., Akinyi "Udhihirikaji wa Itikadi za Kisiasa Katika Midahalo ya Siasa za Uchaguzi wa 2022 Nchini Kenya Kupitia Jukwaa la *Youtube*", *EAJSS*, vol. 8, no. 1, pp. 17-31, Jan. 2025.

MLA CITATION

Aboge, Nelson Asige, Frida Miruka & Juliet Jagero Akinyi. "Udhihirikaji wa Itikadi za Kisiasa Katika Midahalo ya Siasa za Uchaguzi wa 2022 Nchini Kenya Kupitia Jukwaa la *Youtube*". *East African Journal of Swahili Studies*, Vol. 8, no. 1, Jan. 2025, pp. 17-31, doi:10.37284/jammk.8.1.2576.

UTANGULIZI

Dhana ya itikadi ni tata na yenye uchangamano wa kimaelezo kutegemea asasi inamojadiliwa na lengo la anayejadili. Hii ni kwa sababu dhana hii ina uamilifu kutegemea asasi mbalimbali: kisiasa, kidini, kijamii, kiuchumi, kiusomi na kadhalika. Uchanganuzi huu uliegemeza dhana hii katika asasi ya siasa kwa kuieleza kama dhana inayoongoza fikra, Imani, mitazamo, mielekeo na tabia za kisiasa za wanajamii wapigaji kura na kuathiri mawazo na misimamo yao kisiasa. Itikadi hutoa mwongozo kwa mwanasiasa katika uteuzi wake wa lugha itakayomsaidia kujieleza kwa wananchi wapigaji-kura kwa namna itakayomfanya kupendelewa ikilinganishwa na wapinzani wake. Dhana hii hubadilika kiwakati kutegemea haja za wananchi wakati fulani wa kihistoria. Akitalii dhana ya itikadi, Fairclough (1995) anaieleza kama jumla ya maadili na imani thabiti katika jamii zinazoibuka kutokana na lugha kwa nia ya kuzua utousawa kati ya wanajamii ili mamlaka yadhihirike. Usemi wa mwanasiasa hujikita katika itikadi, na hii ina maana kwamba itikadi hujumuishwa na usemi, hivyo kuakisi uchanganuzi wa usemi huo kwa kina zaidi kwa nia ya kubaini ufasiri wa usemi huo na jinsi ambavyo jamii pana inavyopokea athari za usemi huo. Fairclough (1992) anahoji kuwa vipengele vinavyodhihirisha itikadi ya kisiasa katika usemi vitategemea uchaguzi wa lugha na jinsi mwanasiasa anavyopanga maneno yake kwa njia ya kipekee. Hii ina maana kuwa mwanasiasa anapojieleza kedamnasi ya wananchi wapigaji-kura, huelekezwa na mawazo ya itikadi fulani kwa njia isiyo ya moja kwa moja, na kupitia mawazo hayo, hupokea ukubalifu kutoka kwa hadhira yake. Mitazamo hii ya Fairclough (1992, 1995) kuhusu itikadi imechangia makala hii ambayo ilihakiki udhihirikaji wa Itikadi za kisiasa katika midahalo ya siasa za 2022 nchini Kenya. Uchaguzi wa 2022 nchini ulikuwa wa aina yake. Ulihusisha kinyanganyiro kikali baina ya wanasiasa wawili ambao walikuwa na ushawishi mkubwa wa kisiasa nchini, William Ruto wa *Kenya Kwanza* na Raila Odinga wa *Azimio la Umoja*. William Ruto alikuwa Naibu wa Rais Uhuru Kenyatta ambaye alimuunga mkono Raila Odinga baada ya mapatano yao ya kisiasa, maarufu kama *The Handshake*. Hivyobasi, kampeni za siasa za 2022 zilikuwa na mitafaruku ya aina yake, huku uadui na usaliti ukitawala midahalo hiyo. Katika kampeni zilizofanywa kote nchini, wanasiasa hawa walitumia lugha kwa njia ya kipekee na isiyo wazi kuendeleza itikadi zao kwa nia ya kutafuta uungwaji mkono. Makala hii inanuia kudhihirisha kuwa ingawa dhamira kuu ya wanasiasa nyakati za kampeni huwa ni kusaka uungwaji mkono kutoka kwa wananchi wapigaji kura, huenda diskosi zao zisieleweke kati ya wananchi hao kwa kuajiri matumizi ya itikadi mbalimbali ambazo aghalabu huwaacha wananchi wengi katika hali ya kutoelewa yale yaliyosemwa na wanasiasa hao, hivyo kufanya maamuzi yasiyofaa. Uchanganuzi huu ulitalii midahalo hiyo kwa nia ya kudhihirisha itikadi mbalimbali za kisiasa zilizodhihirika.

MSINGI WA NADHARIA

Utafiti huu utaongozwa na nadharia ya Uchanganuzi Hakikifu wa Usemi. Nadharia hii hujikita katika kuchanganua diskosi katika ngazi mbalimbali. Waasisi wakuu wa nadharia hii ni pamoja na: Norman Fairclough (1989), Ruth Wodak (1989) na Teun Van Dijk (1993). Uchanganuzi hakikifu wa usemi ni harakati inayokua katika tafiti za taaluma mbalimbali

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Article DOI: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

zinazojumuisha mbinu mbalimbali za kinadharia na mbinu za kiusomi za lugha. Kila moja ina ajenda yake maalum. Licha ya utofauti huu, wasomi wa nadharia hii kwa kawaida huona lugha kama aina ya dhana ya kijamii, na wanahusika na kuchunguza kwa utaratibu uhusiano uliofichika wa mamlaka na itikadi zilizopachikwa katika mazungumzo kwa njia wazi au isiyo wazi. Vile vile wachanganuzi wa nadharia hii wamejitolea kuchunguza matokeo ya kijamii na nyenzo ya mazungumzo. Wakishiriki mtazamo wa Foucault (2000) wa mazungumzo, watafiti wa Uchanganuzi Hakikifu wa Usemi wanachukulia mazungumzo kuwa na umbo la kijamii. Wanadumisha msukumo dhahiri wa kuingilia, au kupinga kikamilifu, mahusiano ya mamlaka au matatizo ya kijamii yanayochunguzwa. Pia pamoja na mtazamo wa Foucault, wachambuzi wa mijadala muhimu huwahimiza watafiti kujihusisha kwa uwazi na maslahi yao na msimamo wao, na kufanya mazoezi ya kujitathmini katika mchakato wote wa utafiti. Utafiti ujikitao katika Uchanganuzi Hakikifu wa Usemi mara nyingi huanza kwa mada ya utafiti au tatizo, badala ya nafasi zisizobadilika za kinadharia au mbinu. Uelewa thabiti wa muktadha wa mienendo ya mada au matatizo fulani (pamoja na diskosi mahususi inayochunguzwa) unakusudiwa kufahamisha uchaguzi mahususi wa muundo wa utafiti kuhusu nadharia, mbinu, na mtindo. Kwa hivyo, muundo wa utafiti wa nadharia hii na michakato ya mbinu inaweza kunyumbulika kwa kiasi fulani, inayoweza kurudiwa, na kubadilika kulingana na ubainifu wa mradi. Wasomi kadhaa mashuhuri wa nadharia hii wamejaribu kuelezea michakato ya kimbinu katika juhudi za kuimarisha uamilifu wa nadharia hii, na pia kutoa mikakati kwa wengine kutumia. Norman Fairclough (1989), Ruth Wodak (1989) na Teun Van Dijk (1993), kwa mfano, wote walipendekeza mikakati tofauti ya kimbinu (na wakati mwingine ya kushirikishana) ya kuendesha uchanganuzi wa diskosi. Ingawa wasomi wa nadharia hii wanakubali aina nyingi zinazowezekana na aina za maana ya semiotiki, usomi mwingi wa uchanganuzi wa diskosi huelekea kuzingatia aina za maandishi za mazungumzo.

Fairclough (1989) alipendekeza kuwa utafiti wa Uchanganuzi Hakikifu wa Usemi unapaswa kutofautisha kati ya hatua za maelezo, ukalimani, na maelezo, kila moja ikiimarishwa kwa kuzunguka kati ya ruwaza tofauti ya uchambuzi. Katika kiwango kidogo cha matukio ya mazungumzo, watafiti huchanganua matini au aina nyinginezo za diskosi ili kutoa maelezo faafu (kwa kawaida kwa kuzingatia maudhui, muundo, sarufi, msamiati, mwingiliano wa maandishi na tamathali za lugha na diskosi). Katika kiwango cha chini cha mazungumzo, wachambuzi huchunguza michakato inayohusu uzalishaji wa mjadala, usambazaji na uigaji, na kufasiri mazungumzo kuhusiana na uelewa huu wa muktadha. Kiwango kikubwa cha miundo ya kijamii kinahitaji uelewa wa muktadha mpana wa kijamii (ikiwa ni pamoja na sheria zilizo wazi na zisizo wazii au kanuni zinazoongoza mazungumzo na jamii). Uchanganuzi wa kiwango cha chini vile vile unahitaji kuunganishwa tena kwa maarifa yaliyopatikana kupitia uchunguzi mpana ili kuelezea uhusiano kati ya mazungumzo, itikadi, na ulimwengu wa kijamii. Katika chakato huu wa uchanganuzi mchambuzi lazima abadilishe kati ya shughuli za maelezo, ukalimani, na maelezo katika ruwaza mbalimbali ili kutoa maelezo thabiti ya matukio ya mjadala wa kijamii.

Hammersley (2003: 758) anahoji kuwa uchambuzi muhimu wa diskosi huwahimiza watafiti kuuliza maswali kama:

- Ikiwa tunadhibitiwa na diskosi ya kijamii, ni nini hudhibiti diskosi hiyo?
- Ni kanuni, sheria na itikadi gani zinazoelekeza jinsi tunavyoshiriki katika mazungumzo? - yaani, jinsi tunavyozungumza, tunavyotenda, tunavyoingiliana, na tunavyoona?
- Ikiwa hotuba inarejelea mtazamo fulani wa tukio, ni nani anayeunda mtazamo huo?

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Article DOI: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

Kwa muhtasari, uchanganuzi hakikifu wa usemi unarejelea uchunguzi wa aina mbalimbali za mawasiliano kuhusiana na miktadha ya kijamii na kisiasa, kwa kuzingatia jinsi nguvu za kijamii, utawala, na ukosefu wa usawa hutekelezwa, kutolewa tena, na wakati mwingine kupingwa. Sio mbinu mahususi bali ni mtazamo wa kukosoa matumizi ya mazoea ya mazungumzo ili kudumisha uhusiano uliopo wa nguvu. Uchanganuzi hakikifu wa usemi huunganisha tafiti kutoka mitazamo na mbinu tofauti katika taaluma ya usemi ili kuchanganua uhusiano kati ya lugha na mamlaka.

MBINU ZA UTAFITI

Utafiti huu ulifuata muundo wa kiuchanganuzi kwa kukusanya data za kithamano. Utafiti huu ulitumia maelezo ili kudhihirisha itikadi na mielekeo ya wanasiasa na jinsi inavyodhihirisha uwezo kupitia lugha. Eneo la utafiti huu vilevile lilikuwa la kitaaluma kwa kuwa utafiti ulijikita katika uchanganuzi wa diskosi. Hivyo basi, utafiti ulihusu uhakiki wa lugha kwa kuchanganua diskosi za kisiasa katika midahalo ya wanasiasa ili kubaini udhihirikaji wa itikadi za kisiasa. Jukwaa kuu la ukusanyaji data lilikuwa mtandao wa *Youtube* ambapo video za midahalo lengwa ya wanasiasa katika kampeni za uchaguzi wa 2022 zilipatikana. Midahalo iliyoafikiwa kutumika katika utafiti ni ile tu yenye diskosi zilizodhihirisha itikadi za kisiasa. Utafiti huu ulisampulisha midahalo lengwa kimaksudi ili kupata data. Midahalo ya wanasiasa wa mirengo ya *Azimio la Umoja* na *Kenya Kwanza* katika ngazi mbalimbali za uwaniaji ilichaguliwa kimaksudi ili kufanikisha malengo ya utafiti.

MAPITIO YA MAANDISHI

Swaleh (2011) anahakiki usawiri wa jinsia ya kike katika riwaya za Kiswahili: *Rosa Mistika* ya Kezilahabi (1971), *Mwisho wa Kosa* ya Burhani (1987), *Nguvu ya Sala* ya Wamitila (1999) na *Tumaini* iliyoandikwa na Momanyi (2006). Ameangazia namna muundo na mtindo huchangia kusawiri maudhui ya jinsia. Alibaini kuwa swala la jinsia ni la kiitikadi kutegemea jamii fulani ama asasi ya jamii lengwa. Anatambua kuwa, itikadi ya kuumeni ilionekana kutumika kumkuza mwanamme huku nafasi ya mwanamke ikiwa finyu. Anaeleza kuwa jinsia ya kike lazima ibadilishe itikadi hii kwa kukataa mfumo wa itikadi za kuumeni ili kujinasua kutoka katika minyororo ya itikadi hii ya kuumeni. Utafiti wa Swaleh (2011) unatambua migogoro ya kijinsia na vuta nikuvute zinazochangia utousawa kati ya jinsia hizi mbili.

Suala la itikadi pia limeshughulikiwa na Kitto (2019) ambaye amehakiki mshikamano wa itikadi na siasa. Katika uhakiki wake, amethibitisha kwamba wanasiasa huongozwa na itikadi za kisiasa ambazo huwaongoza kutumia lugha yenye mvuto, ahadi na iliyojaa propaganda ili kuwashawishi wananchi wapiga-kura huku wakitafuta uungwaji mkono na kupata mamlaka. Kitto (Kht) anajikita kwa vipengele anuwai ambavyo huongoza kudhihirisha itikadi.

Uhakiki wa Olsaretti (2023) unaangazia swala la itikadi ya demokrasia na ujamaa wa kidemokrasia. Katika utafiti wake, anaangazia taifa la Marekani, hasa uchaguzi wa 2016 kwa kujikita katika diskosi za Bernie Sanders, mwaniaji wa Urais. Olsaretti anaeleza kuwa mwanasiasa hupendelewa na wananchi kwa sababu ya kile akisemacho, huku kile akisemacho kikiongozwa na itikadi. Hivyobasi, mwanasiasa lazima aongozwe na itikadi ili afanikishe matakwa yake. Itikadi inaweza kuunda sera na sheria, kwa kuwa watu wanaoshikilia madaraka na nafasi za mamlaka na watu wanaowachagua mara nyingi huathiriwa na imani za kiitikadi. Anasisitiza kuhusu watu wanaowachagua viongozi kuwa muhimu sana na kwamba sharti watu hawa waongozwe na Imani, falsafa na mielekeo fulani ambayo huwa katika usemi wa kiongozi anayetarajia kupata uungwaji mkono. Utafiti wa Olsaretti (kht) unaangazia swala la demokrasia katika uchaguzi.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Article DOI: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

Itikadi ni mawazo na fikra zinazohalalisha masuala ya kijamii. Fikra hizi huhalalisha mamlaka ya kisiasa na seti za matendo zinazotekeleza vitendo, Mugaduka na Muriithi (2023). Katika utafiti wake uliochanganua kudhihirika kwa itikadi katika tamthilia za *Maua kwenye Jua la Asubuhi* (2004) na *Kifo Kisimani* (2001), Mugaduka (Kht) anaeleza kuwa Itikadi hupata mamlaka na uhalali kwa hiari bila kutumia nguvu. Viongozi wa kisiasa na kidini hujiegemeza katika itikadi fulani ili kufanikisha malengo yao kwa sababu wanafahamu kuwa itikadi hiyo imekubalika na wanajamii.

MATOKEO

Itikadi ya kijinsia

Maoni ya Paxton na wenzake (2007) yanaangazia swala la jinsia katika siasa ambapo jinsia ya kiume imekuwa ikiongoza na kuathiri maamuzi mengi ya kisiasa na utungaji wa sheria ambazo zimezidi kumtwaza mwanamke. Enloe (2007) anaangazia swala hili kwa utendeti na kuhoji kuwa katika ulingo wa siasa, wanawake wameongozwa sana na wanaume na kutengwa sana katika maamuzi ya kisiasa, huku siasa za kuumeni zikitawala ikilinganishwa na za upande wa wake. Enloe (Kht) anashauri kuwa umuhimu mkubwa unapaswa kutiwa katika sera ambazo zinaongoza nafasi ya kila jinsia katika siasa ili kuwezesha usawa. Katika siasa za kisasa, midahalo mingi ya wanasiasa wa kiume zinadhihirisha kubadilika kwa hali kwani wengi wao huzungumza kwa njia chanya kuhusu jinsia ya kike na jinsi sera zinapaswa kubadilika ili kumtia mwanamke katika nafasi stahiki kisiasa ikilinganishwa na nyakati zilizopita. Crawford (2010) anahoji kuwa katika siasa za kitaifa, kuna uzoefu wa kuzungumza kwa njia chanya kuhusu kikundi fulani ili kupata uungwaji mkono kutoka kikundi hicho. Tazama mfano huu wa William Ruto akiwahutubia akina mama wa mrengo wa *Kenya Kwanza* nyakati za kampeni;

> *…the face of this election is mama mboga…and Kenya Kwanza is the place for the Kenyan woman…the most formidable women of the republic of Kenya are in Kenya kwanza…we shall allocate 50% of all cabinet positions to women…I commit to actualize the two thirds gender principal …I commit to ensure full enforcement of the spousal consent provisions of the law in all land transactions…*

Tafsiri

> *…uso wa huu uchaguzi hi mama mboga…na Kenya Kwanza ndipo pahali pa mwanamke mkenya…wanawake thabiti wa jamhuri ya Kenya wako hapa Kenya Kwanza… tutatenga asilimia Hamsini ya nafasi za mawaziri kwa wanawake…naahidi kutekeleza sheria ya jinsia ya theluthi mbili…naahidi kutekeleza sheria ya kuhakikisha idhini ya wanandoa katika uuzaji wa mashamba…*

Fairclough (1992) anahoji kuwa wanasiasa hutumia itikadi ili kuzua hali ya utousawa ili iwe rahisi kupata mamlaka. Msemaji anazungumza kuhusu kuinua hadhi ya mwanamke kisiasa, kijamii na kiuchumi. Anasisitiza kuwa uchaguzi huo umemweka mwanamke katika kilele. Anafanya hivi ili kuonyesha umuhimu wa jinsia ya kike katika taifa la Kenya. Anadhihirisha kuwa mrengo wake ulikuwa na wanawake ambao wamepiga hatua kubwa sana katika taifa. Kwa kufanya hivi, anaonyesha kuwa itakuwa bora kwa wanawake nchini kuunga mkono mrengo huo kwani hapo ndipo wanawake walihisi usalama wa kisera kuwahusu. Anaahidi vilevile kuinua hadhi yao

 This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Article DOI: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

kisiasa na katika uongozi kwa kuahidi kuzingatia sheria kuhusu jinsia na kuwapa asilimia Hamsini ya vyeo vya kiwaziri katika taifa. Vilevile, anagusia sheria ambayo itawapa wanawake nafasi ya kuwa na nguvu za kuamua iwapo shamba la familia linapaswa kuuzwa na mwanamme au la. Katika ahadi zake kisiasa, msemaji analenga kukuza jinsia ya kike akiongozwa na itikadi ya kijinsia ili kupata uungwaji mkono kutoka kwa wanawake. Mbali na msemaji, mwanasiasa Raila Odinga, katika hafla ya kumjuza mgombea mwenza wake kwa umma, alisema yafuatayo;

> *…the holder of this office has to be a woman… history is telling us to close the gender gap in our country…history is calling on us to produce the first woman deputy president…*

> **Tafsiri**

> **…***atakayepata ofisi hii ni sharti awe mwanamke historia inatueleza tufunge pengo la kijinsia katika taifa letu…historia inatuita kuzalisha mwanamke wa kwanza kuwa naibu wa rais…*

Msemaji anakubali kuwa nchini Kenya, kumekuwa na pengo kubwa sana kati ya wanaume na wanawake nchini katika uongozi. Diskosi hii inadhihirisha kuwa wanaume ndio wamekuwa wakiongoza asasi ya kisiasa, huku wanawake wakipewa nafasi finyu sana kisiasa. Msemaji anaeleza kuwa sharti mwanamke apewe nafasi hiyo ili kubadilisha hadhi ya mwanamke katika siasa na utawala. Uchanganuzi huu ulitambua kuwa msemaji aliongozwa na itikadi ya kijinsia huku akilenga kupata uungwaji mkono kutoka kwa wanawake nchini.

Itikadi ya Propaganda

Swala la propaganda limeangaziwa na Mugaduka na Muriithi (2023) waliochunguza ufungamano wa itikadi na propaganda katika tamthilia za *Maua kwenye jua la asubuhi* (2004) na tamthilia ya *Kifo kisimani* (2001). Waligundua kuwa diskosi ya siasa huongozwa na itikadi. Mugaduka na Muriithi (Kht) wanazingatia Van Dijk (2006) kwamba usemi hudhihirisha imani ya kundi hilo. Anaeleza kuwa kundi lengwa la wananchi wapiga-kura wanaosikiliza wana uwezekano mkubwa wa kuamini maneno yanayosemwa, ingawa ni maneno yenye propaganda. Anadhihirisha mshikamano wa itikadi na propaganda kwa kuhoji kuwa Imani na mielekeo ya umma huathiriwa na maneno ya mwanasiasa ambaye huongozwa na itikadi fulani. Wanaeleza kuwa mwanasiasa anapotumia propaganda katika usemi wake, hulenga kusababisha utousawa ili kujivutia mamlaka. Baadhi ya wanasiasa waliongozwa na itikadi kama hii ili kusema mambo ya kutilia shaka kwa lengo la kupata uungwaji mkono huku akiwatwaza wapinzani katika harakati hizo. Tazama diskosi ifuatayo ya William Ruto;

> *…hiyo program yetu haikufaulu kwa sababu ule mtu wa kitendawili alitutembelea na akalete kisirani…akakuja akatuambia kwamba mambo ya kupanga ajira ya hawa vijana siyo ya maana, akasema twende tubadilishe katiba tuweke vyeo vya viongozi, tuongeze mamlaka ya viongozi na tutengeneze formula ambayo inahujumu watu wa Tana River…*

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Article DOI: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

Kwa mujibu wa diskosi hii, kuna uwezekano mkubwa kwamba msemaji alinuia kuwaeleza wananchi wa Tana River kuwa hakupendezwa na mapatano ya Rais Kenyatta na Raila Odinga ambayo ilijulikana almaarufu kama *The Handshake*. Hata hivyo, aliongozwa na itikadi na propaganda anaposema kuwa baada ya mapatano tajwa, mgombea kiti wa *Azimio la Umoja*, Raila Odinga alileta kisirani kwa kupuuzilia mbali mipango ya wananchi kupata ajira na kusisitiza kuwa vyeo vingi vitengewe viongozi ikilinganishwa na wananchi, huku mamlaka ya viongozi ikiongezwa. Anaongezea kuwa mpinzani wake alishauri mtindo fulani wa kuhujumu watu wa Tana River. Diskosi hii inatudhihirishia kuwa msemaji anaongozwa na itikadi ambayo inamwelekeza kumtwaza mpinzani wake kwa kukashifu *The Handshake* na ujio wa Raila Odinga katika uongozi wa *Jubilee.* Baada ya mapatano hayo, Raila Odinga alianza mchakato wa kubadilisha katika, almaarufu kama *Building Bridges Initiative* ambayo ingehujumu watu kutoka maeneo yaliyo chini kiuchumi. Hata hivyo, msemaji anatumia maneno ambayo yanalenga kuleta tashwishi kwa mipango ya Raila Odinga kati ya wananchi kwa kumsawiri kama mtu ambaye hakutaka chochote kuhusiana na mwananchi wa kawaida, hasa yule wa Tana River. Kwa kuwa mandhari ya usemi wake yalikuwa katika mji wa Tana River, msemaji alilenga kuzua utousawa kwa kiasi kikubwa ilia pate mamlaka kutoka kwa watu wa eneo hilo. Uchanganuzi huu ulimaizi kuwa huenda mwanasiasa mlengwa, Raila Odinga, hakuwahi kusema kile ambacho msemaji anaripoti. Mfano mwengine wa hali kama hii unajitokeza kupitia usemi wa William Ruto kuhusu kuchangisha pesa za ujenzi wa makanisa. Tazama mfano huu;

> *…na pengine hii pesa, sisi wengine tunaleta kwa kanisa, nyinyi mnapeleka kwa wachawi na waganga halafu mnakuja kutuuliza maswali…*

Msemaji analenga uungwaji mkono kutoka kwa jumuiya ya wakristo. Anaangazia kuhusu tetesi na upinzani ambao amekuwa akipata kwa kujihusisha kwake ni michango ya *harambee* ya ujenzi wa makanisa. Anajaribu kuzua utousawa kati ya makundi lengwa. Anafahamu kuwa kwa kuhusisha wachawi na waganga katika diskosi yake, angefanikiwa katika kujivutia mamlaka kama aliye mwema ikilinganishwa na wale ambao huenda kwa wachawi na waganga ambao hawaabudu Mungu wa wakristo. Kwa kuwepo mpaka baina yao, angefanikiwa katika kupata uungwaji mkono kutoka kwa hadhira yake. Uchanganuzi huu ulibaini kuwa huenda mrejelewa hajawahi kuenda kwa wachawi wala waganga, na kwamba hakuna idhibati tosha ya kutetea madai hayo. Hata hivyo, yanatumiwa na msemaji kwa lengo la kupata mamlaka. Msemaji anaongozwa na itikadi na propaganda ili kufanikisha matakwa yake.

Itikadi ya Demokrasia

Demokrasia ni mojawapo kati ya itikadi zilizotawala katika midahalo ya siasa za 2022 nchini Kenya. Wanasiasa waliongozwa na teneti za demokrasia za usawa, haki, ukubalifu wa matokeo, nafasi ya tume ya kusimamia uchaguzi, umuhimu wa mwananchi mpigaji-kura na kadhalika. Wanasiasa wengine walikiri kuhusu umuhimu wa wananchi katika mchakato wa uongozi, na kwamba ni hao tu ndio waliokuwa na nguvu za kuamua iwapo walitaka mabadiliko au la. Vilevile, kuna wanasiasa ambao walilalamikia hali ya mambo, kwa kudai njama za kuhujumu demokrasia. Hata hivyo, mengi ya kidemkrasia yalizingira swala la nafasi ya mwananchi wa kawaida. Becker (2008) anatathmini demokrasia kama utawala ambao umeweka mwananchi katikati ya maamuzi yote. Katika hotuba ya William Ruto kule Tana River, alisema yafuatayo;

 This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Article DOI: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

> *…kiongozi yeyote ambaye amepiga kura kwa BBI ati pesa za Tana River zipunguzwe, asichaguliwe… mimi nawaambia, kiongozi yeyote amechaguliwa anachaguliwa kwenda kulinda haki ya wale waliomchagua, kama kiongozi anachaguliwa hapa Tana River, anafika Nairobi…anachanganyikiwa, analipwa, halafu anauza haki ya wale waliomchagua huyo si kiongozi, huyo ni tapeli…*

Msemaji anatambua mchango wa wananchi katika mchakato wa kuwachagua viongozi wa kisiasa. Anawaonya wananchi wa Tana River dhidi ya kumchagua kiongozi yeyote aliyepiga kura ili kuunga mchakato wa *Building Bridges Initiative* ambao ulinuia kuhujumu maeneo yaliyokuwa na watu wachache kwa kuwapa pesa chache ikilinganishwa na maeneo yaliyokuwa na watu wengi. Kwa kuwa Tana River ni mojawapo kati ya maeneo yenye uhitaji mkubwa nchini kenya na yenye watu wachache, eneo hili lingeathirika vibaya iwapo mchakato wa BBI ungefanikiwa kupita. Msemaji, kwa hivyo, anatambua kuwa kazi ya kiongozi aliyechaguliwa na wananchi ni kutetea maslahi ya wananchi hao, na kwamba kiongozi huyo anapofanya maamuzi ambayo yanakiuka matarajio ya majukumu yake, basi hakupaswa kupigiwa kura na mwananchi wa kawaida. Kwake msemaji, mwananchi ndiye mwenye usemi. Itikadi ya demokrasia inadhihirika katika usemi huu kwa kuibua utousawa kati ya wananchi na viongozi wasiowajali, kwa lengo la msemaji kuibuka na mamlaka yake binafsi ya kuwa na athari ya kisaikolojia kwa wananchi wa Tana River kuhusu na maamuzi yao na viongozi watakaowachagua. Mfano mwingine uliomdhihirisha msemaji kama aliyeongozwa na itikadi ya demokrasia ilijitokeza katika kampeni za kupigia mrengo wa *Kenya Kwanza* debe katika kaunti ya Kiambu. Tazama mfano ufuatao;

> *…mimi nawauliza, mnajua tarehe tisa mwezi wa nane tuko na nafasi ya kuunda serikali nyingine? Mimi nawauliza nyinyi watu wa hapa Farmers, na watu wa Limuru, nyinyi mumeshajipanga ama nyinyi ni wale wa kupangwa? Ati mnasemaje? Mimi naskia ati kuna majamaa ati wako Nairobi kwa mahoteli na maofisi ati wanataka kutupanga na mzee wa kitendawili…mimi nauliza nyinyi watu wa Limuru, wale wako kwa mahoteli na maofisi ndio wataamua ama ni nyinyi ndio mtaamua? Wale ndio kusema ama nyinyi ndio kusema? Si nyinyi ndio kusema? Si nyinyi ndio mtaamua? Na wale wako Nairobi, mtakubali watupange na mzee wa kitendawili? Mnasemaje? Mnasemaje…*

Msemaji anadhihirisha itikadi ya demokrasia anapotambua jukumu la wananchi katika kuwachagua viongozi wao. Anawauliza kama wao watapangwa au watajipanga. Fairclough (1989) anafafanua kuwa vipashio vya lugha huwa na mchango katika kubainisha udhihirikaji wa Itikadi, huku nadharia ya Uchanganuzi Hakikifu wa Usemi ukitambua uamilifu wa maneno ya lugha katika kuchambua diskosi yoyote. Neno "kupangwa" katika diskosi hii limetumiwa kuleta dhana ya matukio yasiyo ya kidemkrasia, ambapo viongozi wenyewe hupendekezania uongozi bila ya kukubali kuwa wananchi ndio wenye usemi katika demokrasia. Anaeleza kuwa kuna watu ambao wameketi katika mahoteli na maofisi wakipanga ni nani ambaye angekuwa kiongozi wa nchi. Kwa

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Article DOI: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

mujibu wake, kiongozi aliyekuwa katika huo mpango alikuwa ni "Bwana Kitendawili", jina alilotumia katika kampeni zake kumdhalilisha Raila Odinga. Msemaji anajiweka katika upande wa wananchi ambao ulitambua umuhimu wa demokrasia na usawa katika ushindani wa kisiasa kwa kuwaeleza kuwa wao ndio waliokuwa na usemi kwa kuwa ni wao watakaowachagua viongozi wa kuwawakilisha. Anadhihirisha itikadi ya demokrasia ambayo inatambua mchango wa wananchi katika uongozi wa nchi kwa kuibua hali ya utousawa kati ya makundi mawili; kati yake anayekampeni mbele ya wananchi ili wamchague na wale walio katika maofisi na mahoteli na vilevile kati ya wananchi wapigaji-kura na wale walio katika mahoteli na maofisi wasiothamini umuhimu na mchango wa wananchi. Kwa kufanya hivi, msemaji anajivutia mamlaka na kujipa kipaumbele kufaulu katika uchaguzi huo kwani yeye ndiye aliye karibu na wananchi na hivyo kuwa chaguo la wananchi. Anatumia itikadi kujikuza huku akitumia itikadi hiyohiyo kuwatwaza wapinzani wake, akiwemo mgombea wa mrengo pinzani.

Longley (2021) anasisitiza kuwa katika demokrasia hapakosi ushindani wa kisiasa. Pande tofauti hushindana ili mshindi awe mmoja. Wanasiasa, kwa kujua hali hii, hujaribu wawezavyo kuonekana kama washindi ata kabla ya uchaguzi kufanyika, kwa nia ya kuwashawishi wapigaji-kura kuwaona wao tu na kuwapendelea. Diskosi ya Raila Odinga mjini Nakuru inathibitisha haya. Tazama mfano huu;

> *…tukakutana ana kwa ana na Bwana Chebukati na watu wake…wakaangalia makaratasi yetu yote wakasema ni tick…farasi iingie kwa kiwanja. Sasa tuko uwanjani, na tumeona Punda vilevile iko kwa uwanja, sasa ni mbio ya farasi na punda…*

Diskosi hii inadhihirisha mambo kadhaa yanayoonyesha kuwa msemaji aliongozwa na itikadi ya demokrasia. Kwanza, anakiri kuonana na msimamizi wa maswala ya uchaguzi nchini. Hii ina maana kuwa nchi ya Kenya inatambua chaguzi za mara kwa mara na za haki, kigezo muhimu sana cha demokrasia. Pili, anatambua kuwa uchaguzi ni ushindani, anafanya hivi kwa kutumia neno 'kiwanja' kama ishara ya jukwaa la mashindano. Haya yanawiana na maoni ya Becker (2008) kuwa katika demokrasia, makundi mbalimbali hushindania mamlaka ili kuibuke na kiongozi mmoja atakayetawala taifa au kundi lengwa. Vilevile, msemaji anatambua kuwa ushindani huhusisha watu au makundi, na ndiposa anatumia maneno 'farasi' na 'punda' kuonyesha ushindani huo. Hata hivyo, anatumia itikadi hii kujikuza kisiasa na kujitia kileleni mwa mamlaka anapojihusisha na farasi huku akimhusisha mshindani wa mrengo pinzani kama punda. Hii ni ishara kuwa ingawa ni mashindano, hapakutarajiwa ushindani wa aina yoyote kati ya yake na mpinzani wake. Anafanya hivi kwa kuzua hali ya utousawa baina yao ili kujidhihirisha mwenye uwezo ikilinganishwa na hasimu wake wa kisiasa, William Ruto wa mrengo wa *Kenya Kwanza*. Itikadi humkuza mwanasiasa kusisitiza hoja yake kwa nia ya kumkuza, kama ambavyo imedhihirika katika diskosi hii.

Itikadi ya kidini

Mojawapo kati ya itikadi zilizoongoza midahalo ya siasa za 2022 ni itikadi ya kidini iliyotumiwa na wanasiasa katika kujinadi kati ya makundi ya kidini ili kuonekana walifaa kuwa uongozini ikilinganishwa na mahasimu wao. Mugaduka na Muriithi (kht) wanamrejelea Comstock (1984) ambaye anaeleza dini kama kilicho na utakatifu na

 This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Article DOI: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

kiendeleshacho matendo mazuri kwa kuonyesha upendo kwa mwanadamu na Imani kwa Mungu. Naye Ndzovu (2005) anafafanua kuwa dini ina sifa ya kudhibiti jamii kwa namna isiyo ya moja kwa moja. Kwa kurejelea maoni haya, ikizingatiwa kuwa dini ni asasi inayozingirwa na asasi nyinginezo za kijamii, utafiti huu ulibaini kuwa baadhi ya wanasiasa walitumia dini na Imani ya waja kama chambo cha kuvutia ufuasi wa kisiasa wakilenga kuzua utousawa wa kiimani ili kupata mamlaka, sawia na maoni ya Weber (2012) kwamba wanasiasa hutumia fursa ya watu wengi kufuata Imani za kidini kutaka kujionyesha kama wafuasi wa dini hizo wakilenga uungwaji mkono. Katika harakati za kufanya kampeni za uchaguzi wa 2022, baadhi ya wanasiasa waliibuka na nyimbo, mistari kutoka katika Bibilia Takatifu pamoja na maombi ili kujidhihirisha watakatifu kedamnasi, ikizingatiwa kuwa idadi ya wakenya walio wakristo ni 31,877,734 (Ripoti ya Shirika la Takwimu, 2023). Uchanganuzi huu ulibaini kuwa nyimbo walizoimba wanasiasa, mistari ya Bibilia waliyonukuu pamoja na maombi waliyofanya yalikuwa na uhusiano wa moja kwa moja na matakwa yao. Tazama mfano huu wa wimbo ulioimbwa na William Ruto katika mojawapo ya mikutano yake iliyofanyika katika mandhari ya kidini;

Mbele ninaendelea
ninazidi kutembea
maombi uyasikie
ewe Bwana unipandishe

Ewe Bwana **uniinue**
kwa Imani **nisimame**
nipande milima yote
ewe Bwana, **unipandishe**…

Katika mkutano uliohudhuriwa na waumini pamoja na wanasiasa wa mrengo wake, William Ruto anaongoza uimbaji wa wimbo huu wenye maneno yaliyokuwa na uamilifu katika matakwa yake ya kisiasa. Kwa njia isiyo wazi, mwimbaji ananuia kumwomba Mungu amwezeshe kusafiri katika safari yake ya kisiasa iliyokuwa na pandashuka nyingi. Kwa kuzingatia mtazamo wa kihistoria kuhusiana na diskosi (Wodak, 2001), uchanganuzi huu ulimaizi kuwa mwimbaji alikuwa amekumbwa na upinzani mwingi pamoja na shutuma za wizi kutoka kwa wapinzani wake katika kampeni zao katika kipindi kifupi cha awali. Hivyobasi, ni wazi kuwa uchaguzi wa wimbo huu ulikuwa wa kimaksudi ili kuzidisha ari yake ya kisiasa kwa matakwa yake. Mbali na uimbaji, William Ruto alinukuu mistari kutoka katika Bibilia Takatifu iliyokuwa na uamilifu wa Habari alizokuwa akiwaambia wananchi katika mikutano yake ya kampeni. Kwa kuwa msemaji alikuwa mmoja kati ya wanasiasa waliopinga mchakato wa *Building Bridges Initiative* (BBI), uliokuwa katika kipindi sawia na wa kampeni za uchaguzi, alionekana akinukuu mistari iliyokuwa na uhusiano wa moja kwa moja na pingamizi yake. Tazama mfano ufuatao;

…tunachokifanya, tusifanye kwa manufaa yetu kama viongozi. Ata wakati tunataka kubadilisha katiba, tusibadilishe katiba ili ipatikane vyeo na tugawane mamlaka na tugawane raslimali kwa manufaa yetu kama viongozi, kwa sababu ni kinyume na mafundisho ya Bibilia. Na kumbuka, kitabu cha Isaya 10:1 inasema kwamba "Ole wenu mnaotunga sheria zisizo na haki, mtajificha wapi adhabu ya Mungu ikifika…"

 This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Article DOI: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

Msemaji ananukuu mstari wa kitabu kitakatifu ili kuafikiana na yale ambayo anayasema kedamnasi. Katika diskosi hii, anaonekana kuangazia mambo mawili katika BBI ambayo aliyaona kuwa yangemdhulumu mwananchi wa kawaida: Ugavi wa raslimali kutegemea idadi ya watu (One shilling, one man, one vote) na vyeo vipya katika serikali (Cheo cha Waziri mkuu). Kwa njia isiyo wazi, anagusia sehemu hizo katika usemi wake kisha ananukuu mstari kutoka kwenye Bibilia kinachozungumzia kuhusu utunzi wa sheria zisizo za haki. Anavyohoji Schiess (2023), mwanasiasa anaponukuu mstari kutoka kwenye Bibilia, hutaka kujikuza mbele ya hadhira yake kama mwenye kujua utakatifu, na hulenga mstari wenye uhusiano wa moja kwa moja na matakwa yake. Hali hii inadhihirisha wazi uwepo wa itikadi ya kidini katika diskosi za kisiasa. Kama alivyoangazia Mugaduka (kht) viongozi wa kisiasa na kidini hujiegemeza katika itikadi fulani ili kufanikisha malengo yao kwa sababu wanafahamu kuwa itikadi hiyo imekubalika na wanajamii lengwa. Msemaji anapotumia nukuu kutoka kwenye Bibilia takatifu, anaelewa kuwa usomaji wa Bibilia umekubalika na kwamba wakristo wana Imani kuu kuhusiana na chochote kilichoandikwa katika Bibilia, na kwamba wataunga mkono chochote akisemacho kuhusiana na swala hilo la BBI. Vilevile, alilenga kuzua utousawa kati yake na wale viongozi dhalimu wenye kutunga sheria za kuwapa vyeo na kugawa raslimali kwa njia isiyo na usawa, kwa kuwasawiri kama wabinafsi na wenye tamaa na udhalimu, ili mwananchi mcha Mungu aweze kumuunga mkono ikilinganishwa na wale viongozi watunzi wa sheria, ambao uchanganuzi huu ulibaini walikuwa wanasiasa kutoka katika mrengo pinzani wa *Azimio la Umoja*. Kwa kufanya haya yote, aliweza kufanikisha matakwa yake.

Itikadi ya Kimbari

Ndung'u (2023) aliangazia swala ibuka katika chaguzi nyingi katika bara la Afrika, ukabila. Anahoji kuwa kwa miaka mingi viongozi wamekuwa wakichaguliwa kutokana na walikozaliwa, bali si sera walizo nazo. Akitathmini uchaguzi wa kitaifa nchini Kenya, Ndung'u anaelezea kuwa ukabila nchini ulianza miaka mingi kabla ya Kenya kujipatia uhuru. Anaeleza kuwa wakoloni walitumia itikadi ya *Tenga Utawale* kama mkakati wa kuwafanya waafrika nchini wasiungane na kupigania utawala wa watu wengi. Hivyo basi, walipitisha sheria za Baraza la bunge ili kuhalalisha matumizi ya lugha za kienyeji. Ukabila ukazidi kukomaa nchini. Baada ya Kenya kujinyakulia uhuru, wanasiasa walitumia fursa ya makabila fulani kuwa na idadi kubwa ya watu kuendeleza ukabila katika uongozi, huku makabila nchini yakipewa ahadi ya vyeo fulani katika serikali iwapo ushindi utapatikana baada ya uungwaji mkono. Naye Ogot (1996) alizua mjadala mpya kwa kuhoji kuwa ukabila nchini Kenya mbali na ukabila kuwepo kilugha, ulianza kuwa kimaeneo huku watu wa eneo fulani wakikisiwa kuwa wa kabila fulani. Katika midahalo ya kisiasa ya 2022 nchini Kenya, Wanasiasa, kwa njia isiyo wazi, walitoa miito kwa jamii mbalimbali kufanya maamuzi ya kisiasa, kijamii. Tazama mfano ufuatao wa Martha Karua katika kampeni za mrengo wake kule Butere;

> *…watu wa Butere Mulembe, Mulembe khandi mkiniona hapa muelewe ya kwamba* ***mlima*** *umekubali Baba, na mimi nimejitolea kupambana mpaka Baba aingie Ikulu…*

Maoni ya awali ya Ogot (kht) yanajitokeza katika diskosi hii, kwamba ukabila wa kimaeneo umekuwa nchini kwa muda mrefu, na kuwa kwa kutaja eneo fulani, ilibainika ni watu wa jamii fulani waliorejelewa. Msemaji anaeleza kuwa watu wakimuona pale wafahamu kuwa *mlima* ulikuwa na baba. Kwa njia isiyo wazi, msemaji anaeleza kuwa makabila ya kutoka kando ya Mlima Kenya

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Article DOI: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

yalimuunga mkono Raila Odinga. Makabila haya ni kama: Wakikuyu, Waembu, Wameru na jamii ya Mbeere. Hii inadhihirisha itikadi ya ukabila. Msemaji analenga kuwashawishi hadhira yake kuwa ikiwa jamii zenye kura nyingi kabisa nchini zilikuwa nyuma yake Odinga, basi hawakuwa na budi ila kuungana naye katika kumuunga mkono Odinga. Anajidhihirisha kama mwakilishi wa watu kutoka mlimani. Mfano mwengine wa udhihirikaji wa itikadi ya ukabila ilijitokeza katika Kaunti ya Machakos kupitia diskosi ya Mheshimiwa Makau katika azma yake ya kuwa gavana wa Gatuzi la Machakos. Tazama mfano huu;

> *…kiti ya ugavana nimeanza kuomba tu January, na mmeona polls nimewekewa 58%, huyu mama amenifuata akiwa na 31% na* ***huyu jamaa hajui kuongea kikamba*** *nimeona ako na 7%...na nyinyi watu wa Mavoko mtakuwa the first beneficiaries…*

Uchanganuzi huu ulivutiwa na sehemu ya diskosi hii kuhusu mpinzani wa msemaji ambaye hakuwa anajua kuzungumza kikamba. Msemaji anazua utousawa kati yake na mrejelewa ili kumsawiri kama mtu ambaye si wa maeneo hayo na asiyefaa kuchaguliwa kuwa Gavan ana Gatuzi hilo. Anazua utousawa kwa kujidhihirisha kama kiongozi wa pale anayejua tamaduni za pale na anayefaa kuchaguliwa kama Gavana wa pale. Anagusia vilevile faida ambazo watu wa Mavoko wangepata iwapo angefanikiwa kuwa Gavana. Anawaeleza kuwa wao ndio wangeibuka kuwa wafaidi kwa kwanza kabla ya maeneo mengine. Yieke (2010) anahoji kuwa ukabila na siasa zina uhusiano wa kimaslahi, na kwamba wanasiasa wanapokampeni au kufanya maamuzi ya kisiasa katika jamii fulani, hulenga kuwashawishi kuhusu mema ambayo watavuna kwa kuwaunga mkono wanasiasa wale. Mbali na hayo, itikadi ya ukabila inadhihirika kutokana na diskosi ya Wavinya Ndeti katika kampeni zake za ugavana katika gatuzi la Machakos. Tazama mfano huu;

> *…sisi kama jamii ya Wakamba tushaamua kura zetu tunapatia Raila Amollo Odinga…chama cha* ***Wiper*** *imeshikilia* ***Ukambani****, na* ***Ukambani*** *iko Ngangari…*

Msemaji anataja kuwa jamii yake ingemuunga mkono Raila Odinga. Kama mojawapo kati ya viongozi wa jamii hiyo, anazungumza kwa udhabiti kuhusu maamuzi ya jamii hiyo na ni kiongozi yupi wangemchagua. Anazua mjadala mpya jinsi ambavyo vyama vya kisiasa vimeundwa katika misingi ya kikabila. Kwa mujibu wa Omolo (2002), vyama vingi vya kisiasa nchini viliundwa ili kuendeleza ukabila na kwamba vyama vikubwa nchini ni vile ambavyo viliwakilisha makabila makubwa nchini. Kwa hivyo, msemaji anaongozwa na itikadi ya ukabila anaposema kuwa Chama cha *Wiper* kilikuwa kimeshikilia eneo la Ukambani ambao una watu kutoka katika jamii ya Wakamba. Hivyo basi, kwa njia isiyo wazi, aliwaeleza kuwa ikiwa chama chao cha kisiasa kilikuwa kimefanya maamuzi, basi jamii nzima haikuwa na budi ila kufuata mwelekeo huohuo. Alisema hivyo ili kuzua utousawa kati ya wawaniaji wa urais hivyo kumvutia mamlaka Raila Odinga ili apendelewe kama mgombea wa urais ikilinganishwa na wagombea wengine.

Kwa kurejelea midahalo kadhaa wa kadhaa iliyonukuliwa katika uchanganuzi huu, ni wazi kuwa itikadi zilizotumiwa na wanasiasa katika kampeni za uchaguzi zilichangia kwa wao kuchaguliwa au kutochaguliwa katika uchaguzi wa 2022 nchini Kenya. Wanasiasa walioongozwa na itikadi hizi walizitumia kwa minajili ya kujitafutia umaarufu na mamlaka wenyewe au wengine, na katika midahalo mingine, walilenga kuwatwaza

 This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Article DOI: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

wapinzani wao kwa nia ya kusababisha kutochaguliwa na wananchi wapigaji-kura katika uchaguzi.

Kuambatatana na midahalo iliyotolewa, ilijitokeza wazi kuwa wazungumzaji walitumia fursa zao kedamnasi wakiongozwa na itikadi mbalimbali ili kujikuza au kuwakuza wagombeaji wa mirengo yao kiuwezo, kihadhi na kimamlaka kwa kuzua utousawa kati yao. Nadharia ya Uchanganuzi Hakikifu wa Usemi unadokeza kuwa utousawa kati ya makundi mbalimbali huzua tofauti za kimapendeleo na hivyo kusababisha kikundi fulani kupewa mamlaka ikilinganishwa na kikundi kingine katika uchaguzi kupitia upigaji kura. Uchanganuzi huu uliafiki ukweli wa maoni ya Van Dijk (1993) kwamba diskosi hutathminiwa kwa jinsi ambavyo inazua utousawa wa mamlaka kwa njia fiche au njia wazi. Ilivyojitokeza katika mifano iliyotolewa katika uchanganuzi huu, ilibainika wazi kuwa itikadi mbalimbali zilitolewa kwa njia isiyo ya wazi ilhali zingine zikitolewa kwa njia wazi zikilenga kukidhi matakwa ya wazungumzaji kisiasa na kuathiri mifumo ya fikra ya hadhira zao ili wapate uungwaji mkono.

Itikadi mbalimbali zilidhihirika katika uchanganuzi huu. Itikadi hizi zilitumiwa kwa namna ya aina yake na wanasiasa ili kuwaongoza kutoa maoni yao kuhusu matakwa yao. Itikadi hizi zilitegemea matumizi ya lugha kwa kiwango kikubwa. Wanasiasa waliotumia lugha kwa njia ya kipekee walifanikiwa katika kuwashawishi wananchi wapigaji-kura kuhusu matakwa yao. Hivyo basi, lugha ilikuwa chambo katika kuzua utousawa tajwa. Baadhi ya itikadi zilizoibuka ni pamoja na: Itikadi ya Dini, Itikadi ya Demokrasia, Itikadi ya Propaganda, Itikadi ya jinsia na Itikadi ya Ukabila. Matumizi mazuri ya lugha kwa kuongozwa na itkadi hizi yalichangia kujivutia mamlaka, huku matumizi yake mabaya yalichangia shutuma dhidi ya waliozungumza.

HITIMISHO

Uchanganuzi huu umebainisha kwamba ijapokuwa siasa siu lingo wenye kusisimua umma na majibizano yake kuwavutia kwa wingi, wengi wa wananchi hawaelewi kuwa mwanasiasa hupata msukumo wa kuzungumza kutokana na itikadi yake. Katika midahalo ambayo imenukuliwa katika uchanganuzi huu, imeibuka wazi kuwa lugha ndiyo mwongozo katika uwasilishaji wa itikadi mbalimbali kupitia midahalo. Lugha hii huwasilishwa kwa njia wazi au isiyo wazi. Upekee wa matumizi ya lugha huboresha uwasilishaji wa itikadi lengwa. Katika matumizi hayo ya lugha, utousawa huzuka na kuongoza kupendwa au kuchukiwa kwa mwanasiasa husika. Lugha imetumika kama chombo cha kudhihirisha itikadi, huku vipashio na mbinu zake anuwai zikidhihirisha mamlaka. Hii ni ithibati tosha ya uamilifu wa lugha katika ukuzaji wa matakwa ya wenye mamlaka ikilinganishwa nay a wasio na mamlaka. Uchanganuzi umegundua kuwa ili mwanasiasa afanikiwe katika azma yake, huzua maoni ya kweli au ya uongo, ilmuradi umma uamini yanayosemwa, bila kujali athari za maongezi hayo. Anahakikisha kwamba mahusiano ya kiitikadi kati yake na mwananchi mpigaji kura au kati yake na mwanasiasa mpinzani yanahifadhiwa katika kiwango cha mwananchi au mpinzani kukosa mamlaka na hivyo kudhibitiwa na matakwa ya mwanasiasa huyo.

MAREJELEO

Becker, T. (2008). Teledemocracy. In *Electronic Government: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications* (pp. 489-496). IGI Global.

Comstock, W. R. (1984). Toward open definitions of religion. *Journal of the American Academy of Religion*, *52*(3), 499-517.

Crawford, E.R., LePine, J.A. and Rich, B.L. (2010) Linking Job Demands and Resources to Employee Engagement and Burnout: A Theoretical Extension and Meta-Analytic Test.

 This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Article DOI: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

Journal of Applied Psychology, 95, 834-848. http://dx.doi.org/10.1037/a0019364

Enloe, C. (2007). Paying Close Attention to Women inside Militaries. *Kvinder, Køn & Forskning*, (2-3), 12-27.

Foucault, M. (2000). Interview with Michel Foucault. In J. Faubion (Ed.), Power: The essential works of Michel Foucault 1954-1984 (pp. 239-240). New York: New Press.

Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. New York: Longman.

Fairclough, N. (1991). *Language in the News: Discourse and Ideology in British Press*. London: Routledge.

Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis*: The Critical Study of Language.

London: Longman.

Hammersley, M. (2003). Conversation analysis and discourse analysis: methods or paradigms? *Discourse & Society*, *14*(6), 751-781.

Paxton, P., Kunovich, S., & Hughes, M. M. (2007). Gender in politics. *Annu. Rev. Sociol.*, *33*(1), 263-284.

Kitto, J. I. B. (2019). *Kuchunguza Siasa na Itikadi Katika Tamthilia ya Nyota ya Tom Mboya*. (Tasnifu ya Uzamili, Chuo Kikuu Huria Cha Tanzania).

Kones, N., Ali, A. H. T., & Gwachi, M. (2023). Itikadi kuhusu jinsia katika nyimbo za kampeni za kisiasa katika kaunti ya Bomet, nchini Kenya. Eastern Africa journal of Kiswahili, 2(1), 95- 106. https://doi.org/10.51317/eajk.v2i1.345

Lawrence, M.A. (2019). [Review of the book *LBJ's 1968: Power, Politics, and the Presidency in America's Year of Upheaval*, by Kyle Longley]. *Southwestern Historical Quarterly 122*(4), 485- 486. https://dx.doi.org/10.1353/swh.2019.0046.

Longley, R. (2021). What Is Democracy? Definition and Examples. Retrieved on 23/1/2023 fromhttps://www.thoughtco.com/democracy-definition-and-examples-50

Mugaduka, M. S., & Murithi, J. (2023). Itikadi Katika Tamthilia za Kifo Kisimani (2001) na Maua Kwenye Jua la Asubuhi (2004). Jarida la Afrika Mashariki la Masomo ya Kiswahili, 6(1), 84-100.

Ndungu, A., Nellums, L., & Bramley, L. (2023). Exploring health information seeking among participants from a black ethnic group in the UK: A qualitative study. *Journal of Racial and Ethnic Health Disparities*, 1-13.

Ndzovu, H. (2005). Religion in the Political Culture of Kenya. In *Study of Religion in Southern Africa* (pp. 171-190). Brill.

Olsaretti, A. (2023). *The Struggle for Development and Democracy: A General Theory: Volume 2* (Vol. 257). Brill.

Ogot, B. (1996). Ethnicity, Nationalism, and Democracy-A Kind of Historiography. *Ethnicity, Nationalism and Democracy in Africa*, 16-26.

Omolo, K. (2002). Political ethnicity in the democratisation process in Kenya. *African Studies*, *61*(2), 209-221.

Paxton, P., Kunovich, S., & Hughes, M. M. (2007). Gender in politics. *Annu. Rev. Sociol.*, *33*(1), 263-284.

Swaleh, A. (2011). A Critique of the Mapping and Construction of Gender Identity and Authority

 | This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Article DOI: https://doi.org/10.37284/jammk.8.1.2576

in Selected Kiswahili Novels. Tasnifu ya Uzamifu ambayo haijachapishwa. Nairobi: Chuo Kikuu cha Nairobi.

Schiess, K. (2023). Azusa Reimagined: A Radical Vision of Religious and Democratic Belonging. By Keri Day.

Van Dijk, T.A. (1993). *Discourse and Society*. London: Sage.

Van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London: Sage.

Van Dijk, T. A. (2006). Discourse and manipulation. *Discourse & Society*, *17*(3), 359–383. https://doi.org/10.1177/0957926506060250

Weber, S. R., Pargament, K. I., Kunik, M. E., Lomax, J. W., & Stanley, M. A. (2012). Psychological distress among religious nonbelievers: A systematic review. *Journal of religion and health*, *51*, 72-86.

Wodak, R, (1999). Introduction in R. Wodak (ed.), *Language, Power and Ideology*. Amsterdam: Benjamins.

Wodak, R. (1996). *Critical Linguistics and Critical Analysis*: A Handbook of Pragmatics. Amsterdam: Benjamins.

Wodak, R. (1989). *Language, Power and Ideology: Studies in Political Discourse.* Amsterdam: Benjamins Publishing Company.

Wodak, R. (2001). *"What CDA is about-A Summary of its History, Important Concepts and its Developments."* In Wodak. R. I. and Meyer, M. (ed. s): Methods of Critical Discourse Analysis: Introducing Qualitative Methods pp 1-13. London, Thousand Oaks and New Delhi: Sage Publications.

Yieke, F. (2010). Ethnicity and development in Kenya: Lessons from the 2007 general elections. *Kenya studies review*, *3*(3), 5-16.